

DOSADAŠNJA ISKUSTVA U PLANIRANJU KULTURNO-POVIJESNIH CJELINA – METODOLOGIJA PUP I SAP (Lastovo, Mljet) (prostorni planovi malih naselja)

2. Institut za povijest umjetnosti i planiranje

Planiranje u kulturno povijesnim cjelinama na našem području naslanja se na Prelogovo remek djelo urbane analize dubrovačkog područja. To istraživanje je bila osnovna dokumentacija za upis Dubrovnika na listu svjetske baštine ali i osnova za brojne planove koji su donijeti za kulturno - povijesne cjeline u tom razdoblju ali i za planiranje na regionalnom nivou.

3. Prostorni planovi u zaštiti kulturno povijesnih cjelina i krajolika

Temeljem gore navedenih istraživanja i svijesti o planiranju u skladu s načelima suvremene zaštite kulturnih dobara, cijeli niz planova na području bivše Općine Dubrovnik su kao osnovu za planiranje imali povijesno urbanističko istraživanje, te povijesno urbanističke analize u regionalnom kontekstu i mjerilu.

To su Generalni plan za Dubrovnik, projekt Južni Jadran iz 1969., Urbanistički plan užeg područja Dubrovnika iz 1981., Prostorni plan bivše Općine Dubrovnik iz 1986, GUP Korčule, Orebića, Blata i Vele Luke, Cavtata te cijeli niz PUP-ova.

4. REGIONALNO PLANIRANJE I ZAŠTITA - PROSTORNI PLAN (bivše) OPĆINE DUBROVNIK (1986.)

U Prostornom planu bivše Općine Dubrovnik iz 1986 kojem je prethodila konzervatorska dokumentacija, na kartografskom prikazu Zaštićena područja prepoznata su i valorizirana sva naselja spomeničke cjeline ali i sva naselja s očuvanim cjelinama pučkog graditeljstva ambijentalne vrijednosti (evidentirane cjeline sa valorizacijom: ambijentalna i viša ambijentalna te izrazita vrijednost).

5 Generalni Plan za Dubrovnik, Projekt Južni Jadran(1969)*Urbanistički institut SRH, SWECO, consulting engineers, architects and economicsts sweden, and associates, Denmark uz suradnju Instituta za ekonomiku turizma Zagreb i Zavoda za ekonomiku i planiranje Dubrovnik*

Zanimljivo je da su u Generalni Plan za Dubrovnik iz 1969. ugrađene *Preporuke za zaštitu ljepote i karaktera pejzaža i predjela* koje su još 1962. godine u Parizu na generalnoj konferenciji UNESCO-a razmatrane i usvojene.

6 URBANISTIČKI PLAN UŽEG PODRUČJA DUBROVNIKA iz 1980.

Urbanistički plan užeg područja Grada Dubrovnika bio je temeljni razvojni plan za uže gradsko područje koji je što se tiče zaštite prirodnog i graditeljskog nasljeđa preuzeo rješenja iz Generalnog plana iz 1969.

Urbanistički plan užeg područja Grada Dubrovnika je bio na snazi sve do 1999. godine.

7 PUP-ovi

Za zaštitu kulturno povijesnih cjelina doneseni su Provedbeni urbanistički planovi PUP stara gradska jezgra Dubrovnika 1986. i PUP Stona, PUP Pile ploče sv Jakov, PUP Korčule, PUP Orebića 1989., Trstenika...

Provedbenim urbanističkim planovima povijesnih cjelina su, određeni svi elementi provedbe - namjena prostora, uvjeti gradnje, uvjeti zaštite prostora, granice građevnih čestica te ostali urbanistički parametri temeljem kojih se vrši privođenje prostora utvrđenoj namjeni (za svaki objekt).

Svi ovi planovi stare generacije koji nisu bili usklađeni sa Uredbom o ZOP-u ili odredbama Zakona kojima se uređuje ZOP stavljeni su van snage.

8 Konzervatorske podloge za izradu prostornih planova

Metodologije izrade prostornih planova tada nove generacije nisu uključivale obvezne izrade povijesno urbanističkih studija, već izradu konzervatorske podloge koja se često svodila na popise zaštićene kulturne baštine i generalne uvijek iste režime zaštite. Regionalni i urbanistički aspekt, kao i arhitektonsko-urbanističko istraživanje potpuno je izostalo.

Štoviše Svjetsko dobro Stari grad *Dubrovnik*, nije uopće bila tema konzervatorskih podloga grada Dubrovnika u smislu očuvanja autentičnosti, integriteta ili OUV-a tako da su se izrađivali planovi bez naznake o važnosti i obuhvatu samog svjetskog dobra, a još manje o mogućim utjecajima na svjetsko dobro iz njegovog okružja ili settinga.

Svijest o tome potaknula je reaktivna promatračka misija UNESCO-a i ICOMOS-a 2015. godine.

9. Strategija prostornog uređenja RH iz 1997

Strategija prostornog uređenja iz 1997. za područja osobitih obilježja i vrijednosti prostora kao što su vrijednosti upisane u UNESCO-vu listu svjetske baštine kao osnovne oblike zaštite navodi prostorno-plansku zaštitu graditeljske baštine, izradu posebnih integralnih planova za zaštićena područja i dosljednu provedbu donesenih planskih dokumenata.

Također kao Prioritetne zadaće u sklopu prostornog planiranja navodi definiranje metodologije planiranja u području zaštite graditeljske baštine i poticanje izrade studija područja značajnih povijesnih urbanih i ruralnih cjelina te prostora izrazitih krajobraznih, kulturnopovijesnih i estetskih vrijednosti.

Međutim Strategija prostornog razvoja iz 2017. ocjenjujući ovaj dokument kaže da su, pojedine planske postavke SPURH-a- i PPURH-a ostale neostvarene jer je bila riječ o ambicioznim zamislima ili o nepostojanju instrumenata za njihovo ostvarenje u sklopu sustava prostornog uređenja.

10. Zakonska regulativa

Zakon o prostornom uređenju iz 1994 naglašava da su zaštićeno obalno područje mora, zaštićene prirodne vrijednosti i kulturno-povijesne cjeline - područja od posebnog interesa za Državu.

Zakon o zaštiti prirode i zakon o prostornom uređenju, za zaštićene prirodne vrijednosti kao što su to nacionalni parkovi i parkovi prirode, propisuje obveznu izradu Prostornog plana područja posebnih obilježja, dok se za zaštićene kulturno - povijesne cjeline ne propisuje obvezna izrada bilo kakvog plana

Iako su kulturno-povijesne cjeline prepoznate kao područja od posebnog interesa za državu izostala je izrada stručne podloge propisana Zakonom o prostornom uređenju iz 1994. i njihova planska zaštita propisana Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobra iz 1999.

Naime Zakonom o izmjeni i dopuni Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 2009. iz razloga usklađenja sa Zakonom o prostornom uređenju i gradnji izbačen je članak koji je obvezivao na izradu urbanističkog plana uređenja za zaštićene kulturno-povijesne cjeline.

Potreba za ovakvim planovima sada je više nego očita s obzirom da su u izradi konzervatorske podloge za zaštićene povijesne cjeline, a u Zakonu ne postoji plan u koji se može ugraditi.

11. Preporuke za Povijesni urbani krajolik (HUL), UNESCO, Paris 2011.

„Preporuke za zaštitu ljepote i karaktera pejzaža i predjela“ koje su još 1962. godine u Parizu na generalnoj konferenciji UNESCO-a usvojene, rezultirale su 2000. godine Europskom konvencijom o krajoliku, a 2011. Preporukama za povijesni urbani krajolik te novim pristupom u očuvanju kulturne baštine i to naročito u zaštiti, upravljanju i planiranju kulturno - povijesnih cjelina.

Cijeli niz dokumenata je donesen na europskom i svjetskom nivou i razvio se jedan novi pristup zaštiti nazvan HUL koncept ili pristup.

Pojam 'povijesni urbani krajolik' definiran je u Preporukama o povijesnom urbanom krajoliku kao urbano područje shvaćeno kao rezultat povijesnog slojevitosti kulturnih i prirodnih vrijednosti i atributa, koji se proteže izvan pojma

"povijesnog središta" ili "cjeline" kako bi uključio širi urbani kontekst i njegovo geografsko okruženje.

A sami HUL pristup integrira ciljeve očuvanja urbane baštine i ciljeve društvenog i ekonomskog razvoja. Ova metoda urbanu baštinu vidi kao društvenu, kulturnu i ekonomsku osnovu za razvoj gradova pa je i pristup holistički, a očuvanje urbane baštine pa tako i povijesnih naselja treba biti integrirano u planiranje.

12. 2013. – 2015. EU projekt Baština pokretač razvoja

Uvidjevši manjkavost i ograničenja u sustavu prostornog planiranja u pogledu zaštite kulturno - povijesne cjeline Dubrovnika, a naslanjajući se na UNESCO-ov pristup upravljanju povijesnim urbanim krajolicima naš Zavod je kroz prekogranični EU projekt Hrvatska – Crna-Gora „Baština - pokretač razvoja“ pokrenuo izradu niza multidisciplinarnih povijesno–urbanističkih studija koje su poslužile kao osnova za planiranje na regionalnom i lokalnom nivou ali i kao podloga za proširenje buffer zone tj. manju izmjena granica kontaktne zone svjetskog dobra 2018. godine.

Krajolik Dubrovnika detaljno je analiziran, baštinske vrijednosti su prepoznate, mapirane i valorizirane kroz metodologiju integralnog vrjednovanja koristeći suvremenu tehnologiju (GIS). Uočili smo da prepoznati sustavi baštinskih vrijednosti koji se čitaju u prostoru kao mreže predstavljaju društvenu, kulturnu i ekonomsku osnovu za razvoj grada i regije, a samo dokumentiranje baštinskih vrijednosti na regionalnom nivou osnovu za održivo planiranje.

Radeći na projektu vidjeli smo da je konzervatorska praksa u očuvanju lokaliteta svjetske baštine otišla naprijed, proučili smo s kojim se izazovima suočavaju drugi zaštićeni lokaliteti svjetske baštine; istražili smo problematiku Dubrovnika, što je to iznimna univerzalna vrijednost (OUV), što buffer zona, što setting, što HIA , što je HuL pristup itd

Cilj samog projekta bio je izrada metodologije za zaštitu karakterizaciju, vrednovanje i zaštitu povijesnih urbanih krajolika na primjeru Dubrovnika znamenitosti svjetske baštine..

13. 2015. – 2017. SAP Lastova i Mljeta

Nakon EU projekta, prihvatili smo izradu Stručno analitičkih poslovi u sklopu pripremnih radova za izradu Prostornog plana Nacionalnog parka Mljet i Parka Prirode Lastovsko otočje koji predstavljaju prostorne planove posebnih obilježja, a državnog su značaja i određeni su Zakonom o zaštiti prirode.

Budući su to posebno važni dijelovi teritorija po nečemu posebni - za njih je bilo potrebno detaljno napraviti analize, utvrditi svu dostupnu literaturu, studije i prostorne planove te izraditi kataloge izgrađenih struktura, utvrditi konflikte, izraditi ciljeve, sakupiti zahtjeve za izradu plana i napokon predložiti sadržaj i odluku o izradi.

14 2016. - 2019. – CO EVOLVE

U međuvremenu pružila se prilika da u suradnji s regionalnom agencijom DUNEA, se kroz novi manji EU projekt, nastavi naša priča započeta s EU projektom Baština. Radilo se o problematici kulturnih krajolika u kojima su napuštene cjeline tradicijskih sela. Tvrtka APE iz Zagreba izradila je konzervatorsko-krajolično-urbanističku studiju u kojoj je obrađeno zaobalje Delte Rijeke Neretve tj 7 jedinica lokalne samouprave.

Izrađena studija prepoznala je preko 200 ruralnih zaseoka i naselja u zaobalnom dijelu Neretve. Brojna napuštena naselja razaznaju se tek kao ruševine u prostorno-planskim podlogama, no sačuvala su svoju cjelovitost i autentičnost pa njihova revitalizacija predstavlja izazov za lokalne zajednice.

Cilj je bio identificirati sva naselja, napraviti katalog naselja, prepoznati karakter i tipologiju gradnje u tradicijskim sredinama te proizvesti odredbe za provođenje koje su prilagođene pojedinim područjima, lokalnog karaktera za ugradnju u prostorne planove.

Uvidjeli smo da u Hrvatskoj ne postoji zakonski okvir za očuvanje krajolika ni tradicijskih naselja ambijentalne vrijednosti. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobra odnosi se na zaštićenu baštinu, dok se zaštita evidentirane baštine samo formalno provodi kao preporuka kroz sustav prostornoga planiranja.

15. 2019. - 2022. - WINTER MED

Slijedio je EU projekt WINTER MED slično kao i prethodni, ali ovaj put radilo se o regiji koja je drugačijeg karaktera od Neretve tj. o otocima Korčuli i Mljetu i naseljima koja su veća (otok Korčula) i koja kao svoje jezgre imaju povijesne dijelove koje treba istražiti i usmjeriti gradnju u njima i rekonstrukciju tako da se ne devastiraju, te naselja na otoku Mljetu koji su još uvijek sačuvala svoju fizionomiju jer se život preselio na obalu pa su ostala sačuvana te ih ne bi trebalo novim inetrvencijama obezvrijediti. Studije je izradila tvrtka Ask atelier.

S obzirom da Zavod izdaje mišljenja na prostorne planove za područja Neretve i ovih otoka pokušavamo smjernice iz ovih studija inkorporirati u prostorne planove i dobiti odredbe za gradnju u tradicijskim naseljima kako bi se očuvala slika naselja i postav u povijesnom krajoliku, ali nažalost to su samo preporuke koje nikoga ne obvezuju....

16. 2021. – 2023. SAP IGP

2021. godine ponovo smo za državni plan izrađivali smo Stručno analitičke poslove ali ovaj put za Prostorni plan Isključivog gospodarskog pojasa Republike Hrvatske u Jadranskom moru.

Ovo napominjemo samo zato da bismo potkrijepili činjenicu da postoji metodologija i ozbiljnost u pristupu izrade državnih planova, te smo došli do spoznaje da bi i za kulturno-povijesne cjeline mogla se utvrditi posebna metodologija pri izradi prostornog plana.

Svejdoci smo da se izrađuju konzervatorske podloge nove generacije koje obrađuju kulturno - povijesnu cjelinu na razini objekta, što je logično da i prostorni plan ima tu razinu detaljnosti, pa smo zamislili novi pilot projekt....

17.2023. – 2025. SAP DUBROVNIK

Nazvan stručno analitički poslovi u sklopu pripremnih radova za izradu urbanističkog plana uređenja povijesne cjeline grada Dubrovnika s otokom Lokrumom - znamenitosti svjetske baštine.

Prijavili smo se na poziv ministarstva kojim se tražilo da se prijavi izrada studije za prostorni plan u smislu provedbe Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske i dobili sredsta.

Smatrajući da zakonom zaštićene kulturno – povijesne cjeline zaslužuju sličan tretman kao i područja zaštićene prirode od interesa za državu, dakle temeljite analize stanja prije donošenja Odluke o izradi plana, pokušali smo kroz ovaj pilot projekt, primijeniti metodologiju izrade Prostornog plana Područja posebnih obilježja na kulturno dobra od svjetskog značaja.

Želja nam je da se nadovežemo na konzervatorsku podlogu nove generacije za Dubrovnik te da izradimo analize postojećeg stanja, prostorno planske dokumentacije, realizacija itd itd

Nešto više o tome reći će nam kolegica Iva u svojem predavanju.

18. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

I za kraj rekli bismo da Zaštićene kulturno povijesne cjeline, posebno svjetske baštine je potrebno planirati detaljnim prostornim planom.

Potrebno je sagledati i povezati svjetsko dobro s okolnim prostorom kroz ukupni povijesni urbani krajolik Dubrovnika koji uključuje i kopno i more i sve što utječe na iznimnu univerzalnu vrijednost jer i izgrađeni i neizgrađeni dijelovi prostora i more dio su jedinstvenog sustava povijesnog urbanog krajolika.

Nužno je potrebno uskladiti Zakon o prostornom uređenju i Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i naći mjesto prostornim planovima kako za zaštićene kulturno-povijesne cjeline, tako i za one evidentirane.